

Нацыянальная бібліятэка Беларусі як носьбіт культурнай спадчыны: вытокі, сучаснасць, арыентацыя

Культурная спадчына кожнага народа, вялікай або малой нацыі заўжды існуе як адна з важнейшых перадумоў духоўнага быцця будучых пакаленняў, усяго гістарычнага цэлага. І важна, каб гэта спадчына не толькі існавала як гістарычная памяць, як вопыт самапазнання, але і як актуальная сіла духоўнага ператварэння, выхавання нацыі, руху яе па шляху прагрэсу і маральнага ўдасканалвання.

Рускі філосаф І. А. Ільін пісаў: «Есть закон человеческой природы и культуры, в силу которого все великое может быть сказано человеком или народом только по-своему, и все гениальное рождается именно в лоне национального опыта, духа и уклада»*.

Культурная спадчына беларускай нацыі, як і любой іншай, разнастайная. Яна выражана і сканцэнтравана ў самых розных формах і інстытутах. Рукапісная і друкаваная культурная спадчына, у якой адлюстраваны і запатрабаваны сацыяльны і духоўны вопыт беларускага народа, сканцэнтравана ў бібліятэчных фондах краіны, фундаментальнейшым з якіх з'яўляецца фонд Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі. Гэта робіць НББ унікальным аазісам кніжнай культуры і маральна-духоўнага выхавання, сведчыць аб яе гісторыі і ролі ў культурным быцці на працягу XX стагоддзя.

Як і ўсе нацыянальныя бібліятэкі свету, НББ выконвае ўскладзеную на яе гістарычную місію — функцыю збору з максімальнай паўнатой усіх дакументаў, выдадзеных на тэрыторыі нашай Айчыны, з мэтай іх вечнага захавання як гістарычнай памяці, а таксама функцыю стварэння і распаўсюджвання бібліяграфічнай інфармацыі аб гэтых дакументах.

Менавіта такой задумвалася і стваралася НББ, тады яшчэ Дзяржаўная бібліятэка БССР. Як гэта нярэдка бывала ў гісторыі нацыянальных бібліятэк іншых краін, галоўная бібліятэка Рэспублікі Беларусь вырасла з універсітэцкай бібліятэкі, якая мела універсальныя фонды. Яна была заснавана восенню 1921 г. адначасова з Беларускай дзяржаўнай універсітэтам першапачаткова як бібліятэка універсітэта, а 15 верасня 1922 г. была рэарганізавана і адкрыта ў агульнае карыстанне ў якасці Дзяржаўнай і Універсітэцкай бібліятэкі. У тым жа годзе пры ёй была арганізавана Кніжная палата БССР. Стварэнне Бібліятэкі стала адказам на патрабаванні часу. Некаторыя даследчыкі гісторыі Беларусі 20-х гадоў называюць гэты перыяд «беларускім рэнесансам XX стагоддзя», калі ішоў бурны працэс абуджэння нацыянальнай самасвядомасці, хуткімі тэмпамі развіваліся народная гаспадарка, навука, культура. Гэта патрабавала не толькі інтэлектуальнага напружання, але і сістэмнага забеспячэння інфармацыяй усіх сфер дзейнасці. У той жа час амаль адзіным інфармацыйным цэнтрам магла стаць і стала Нацыянальная бібліятэка.

У сувязі з далейшым развіццём кніжных фондаў і функцый Бібліятэка з 1925 г. была

выдзелена са складу універсітэта ў якасці самастойнай установы. У 1932 г. Бібліятэка рэарганізавана ў Дзяржаўную бібліятэку і Бібліяграфічны інстытут БССР з прысваеннем ёй імя У.І.Леніна.

Бібліятэка стала асновай для стварэння бібліятэчнай сеткі буйнейшых бібліятэк Беларусі. Чатыры яе філіялы ў абласных цэнтрах (Брэсце, Віцебску, Гомелі, Магілёве) былі рэарганізаваны ў абласныя бібліятэкі, а пяты — ва Урадавую бібліятэку (цяпер Прэзідэнтская). Пазней, у канцы 1970-х гг., у самастойную арганізацыю вылучылася Кніжная палата.

Пастаянна ішоў актыўны працэс фарміравання фондаў, аснову якіх на пачатковым этапе склалі фонды бібліятэк дарэвалюцыйных навучальных устаноў, набываліся прыватныя зборы і калекцыі вядомых беларускіх вучоных і пісьменнікаў.

У першае дзесяцігоддзе існавання Бібліятэкі вялікія партыі кніг перадаваліся таксама з саюзных і рэспубліканскіх дзяржаўных кніжных фондаў. Так, з Масквы і Ленінграда за 1923 — 1927 гг. было атрымана звыш 150-ці тысяч тамоў, з 1928 па 1932 гг. з фонду Дзяржаўнай бібліятэкі СССР імя У.І.Леніна ў Маскве — звыш 120-ці тысяч кніг. Буйныя папаўненні ў дзесяткі тысяч тамоў паступілі з дублетных фондаў іншых дзяржаўных і навуковых бібліятэк СССР, бібліятэкі былой Камуністычнай Акадэміі, бібліятэкі Інстытута Леніна, старэйшых універсітэтаў — Маскоўскага, Ленінградскага, Харкаўскага інстытутаў і інш. Урадавымі пастановамі Бібліятэцы былі перададзены вывезеныя ў свой час з горада Барысава знакамітая бібліятэка Каладзева — па гісторыі Айчыннай вайны 1812 г., бібліятэка былой Полацкай Іезуіцкай Калегіі і інш. З мясцовых кніжных фондаў у Бібліятэку былі ўключаны такія кніжныя зборы, як бібліятэка старадаўняй Слуцкай гімназіі, бібліятэкі Мінскай і Віцебскай духоўных семінарыяў і г.д.

Патрэбнасць у Бібліятэцы была такой вялікай, а разуменне яе ролі — такое глыбокае, што, нягледзячы на цяжкі час, разбураную грамадзянскай вайной гаспадарку, у 1922 г. ЦВК асігнаваў 3 млрд. руб. на папаўненне яе фондаў. У 1924 г. зноў выдзяляюцца сродкі, што дазваляла Бібліятэцы ў самым шырокім маштабе выкарыстоўваць букіністычныя кніжныя рынкі Ленінграда і Масквы, а таксама набыць шэраг прыватных спецыяльных бібліятэк. Такім чынам былі набыты бібліятэкі акадэміка Я.Карскага і прафесара М.Янчука па беларусазнаўству, этнаграфіі і літаратуры, прафесараў П.Жуковіча, І.Карнілава і інш.

З 1922 г. бібліятэка атрымала права на бясплатны абавязковы экзэмпляр — поўны камплект кніжнай прадукцыі СССР, а з 1935 г. — і на другі платны абавязковы экзэмпляр. Усё гэта стала стабільнай асновай для сістэмнага дакументальнага афармлення нацыянальнай культурнай і інтэлектуальнай спадчыны.

Практычна з моманту станаўлення Бібліятэка арганізавала работу і па міжнароднаму кнігаабмену, які пачаўся з 1925 г. У 1926 г. былі ўстаноўлены трывалыя сувязі з біблія-

* Ильин И. А. Собр. соч. в 10 т. — М., 1993. — Т. 1. — С. 200.

тэкай Кангрэса ў Вашынгтоне, Нью-Йорксай публічнай бібліятэкай, ад якіх толькі ў 1927—28 гг. было атрымана каля 4 тыс. кніг. У 1928 г. Бібліятэка падтрымлівала рэгулярны кнігаабмен з 87-мю ўстановамі 23-х краін Еўропы, Азіі, Афрыкі, Паўночнай Амерыкі. У кнігаабмен былі ўключаны такія вядомыя бібліятэкі, як аб'яднанне ўсіх нямецкіх навуковых арганізацый, Венская Нацыянальная бібліятэка, Інстытут славяназнаўства ў Парыжы, Інстытут вывучэння Усходняй Еўропы ў Рыме і г.д. Для развіцця міжнароднага кнігаабмену Бібліятэцы было прадстаўлена права атрымання да 25-ці экзэмпляраў навуковых выданняў, што выходзілі ў БССР.

Спецыяльныя валютныя асігнаванні, якія сістэматычна на працягу 20-х гадоў выдзяляліся Бібліятэцы, дазволілі ўкамплектавацца асноўнай замежнай навуковай літаратурай, а таксама камплектамі перыядычных навуковых выданняў. Нацыянальная спадчына беларускага народа стваралася не толькі ў Беларусі, але і суайчыннікамі, воляй лёсаў раскіданымі па ўсяму свету. Яны выпускалі друкаваныя выданні: часопісы, газеты, зборнікі, манаграфіі. Бібліятэка шукала і знаходзіла тыя каналы, якія давалі магчымасць іх набыцця.

Упартая і інтэнсіўная праца дала свае вынікі. Да пачатку Вялікай Айчыннай вайны Бібліятэка мела не толькі вялікі па памерах 2-х мільённы кніжны фонд, але і закончаныя ў многіх сваіх частках асобныя кніжныя зборы і асабліва каштоўныя спецыяльныя фонды.

Шматаспектнаму раскрыццю інфармацыйнага патэнцыялу Бібліятэкі служыла яе бібліяграфічная дзейнасць. Стварэнню крыніц бібліяграфічнай інфармацыі надавалася асабліва важнае значэнне. Ужо праз два гады пасля заснавання Бібліятэкі ў 1924 г. быў выдадзены першы нумар «Летапісу друку». Звыш 50-ці гадоў НББ ажыццяўляла рэгістрацыю бягучай кніжнай прадукцыі і тым самым выконвала функцыі Кніжнай палаты. У наш час чытачоў і шырокую грамадскасць Бібліятэка інфармуе аб новых выданнях з дапамогай шматлікіх бягучых паказальнікаў: «Новыя кнігі. Па старонках беларускага друку», «Новая літаратура па культуры і мастацтву Беларусі», «Грамадскія навукі» і інш.

Гордасцю Бібліятэкі з'яўляецца зводны каталог «Кніга Беларусі за 400 гадоў (1517 — 1917 гг.)» (заканчваецца работа над храналагічным працягам паказальніка), 5 асобных выпускаў паказальніка «Беларусь у друку з XVI да пачатку XX стагоддзя», «Бібліяграфія па гісторыі Беларусі»... пералік можна было б працягваць.

Да пачатку 1941 г. Бібліятэка ўяўляла сабой буйнейшую бібліяграфічную ўстанову, дзяржаўнае сховішча універсальнага характару. Яна ажыццяўляла навуковую дзейнасць, з'яўлялася базай навукова-даследчай работы для шматлікіх устаноў і навуковых супрацоўнікаў краіны. Па памерах кніжнага фонду НББ займала 6-е месца сярод буйнейшых бібліятэк СССР і 20-е месца сярод сусветных кнігасховішчаў. Колькасць пастаянных чытачоў, якія карысталіся ёй на працягу года, дасягала 20-ці тысяч, а сярэдняя штодзённая наведваемасць — звыш 1500 чалавек. Бібліятэка развівала паслугі міжбібліятэчнага абанемента, мэтанакіравана падключала да яе ўсе іншыя навуковыя, а таксама абласныя і раённыя бібліятэкі краіны.

Разам з беларускім народам НББ прайшла цяжкія выпрабаванні, якія выпалі на долю нашай краіны ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Падчас фашысцкай акупацыі найбольш каштоўная частка фондаў была вывезена ў Германію або часткова знішчана. Засталася крыху больш за 300 тыс. адзінак. Страты склалі 83% ад унікальнай даваеннай калекцыі, астатнія 17% у значнай ступені былі аб'яцэнены і ўяўлялі сабой рэшткі былых збораў. Былі разбураны каталогі, знішчаны бібліяграфічныя матэрыялы і багатае абсталяванне Бібліятэкі.

Дзякуючы падзвіжніцкай працы супрацоў-

нікаў, дапамозе грамадскасці і пры вялікай падтрымцы ўрада ўжо ў 1948 г. аб'ём фондаў па колькасці дасягнуў даваеннага ўзроўню, але, на жаль, саступаў яму па якасці. Некаторыя праблемы не ўдалося ліквідаваць і да пачатку XXI ст. Беларусь, што дала свету такіх асветнікаў, як Ф. Скарына, С. Полацкі, В. Цяпінскі, С. Будны і інш., унесла тым самым значны ўклад у інтэлектуальную скарбніцу славянскай культуры. Але ўвесь трагізм сітуацыі заключаецца ў тым, што гістарычныя падзеі не садзейнічалі поўнаму захаванню іх спадчыны на гістарычнай радзіме. У беларускіх бібліятэках, архівах, музеях захоўваецца каля паловы нацыянальнага рэпертуару друкаваных выданняў XVI — XVIII стст., да гэтага часу не ўдалося сабраць цалкам калекцыю арыгінальнай спадчыны Францыска Скарыны. Бібліяграфічны ўлік нацыянальнай дакументальнай спадчыны, стварэнне поўнага бібліяграфічнага рэпертуару з'яўляюцца стратэгічнымі напрамкамі НББ як захавальніцы нацыянальнай памяці. Рашэнню гэтай задачы садзейнічае бібліяграфічная рэканструкцыя беларускіх гістарычных кнігазбораў: Радзівіліяны, бібліятэк Сапегаў, Храптовічаў і інш. Пад гэтым разумеецца аднаўленне іх складу ў максімальна поўным аб'ёме ў форме каталогаў на любых носі бітах.

Бібліятэка на працягу 80-ці гадоў збірае, захоўвае і садзейнічае распаўсюджванню друкаванай спадчыны, створанай на тэрыторыі Беларусі. За гэты невялікі ў гістарычных маштабах прамежак часу яна прайшла шлях, адзначаны як знамянальнымі падзеямі ў яе станаўленні і развіцці, так і цяжкімі выпрабаваннямі. 2002 г. для НББ юбілейны двойчы: 24 красавіка споўнілася 110 гадоў з дня нараджэння яе заснавальніка і першага дырэктара І. Б. Сіманюскага, які кіраваў Бібліятэкай большую палову яе гісторыі. Бліскучая адукацыя ў галіне гуманітарных навук, атрыманая ва ўніверсітэтах Швейцарыі і Францыі, выдатныя арганізатарскія здольнасці былі паспяхова выкарыстаны для станаўлення і развіцця галоўнай бібліятэкі Беларусі. Бібліятэка беражліва адносіцца да яго спадчыны. Вывучаючы шматгранную дзейнасць І. Б. Сіманюскага, мы бачым, якое выключнае значэнне ён надаваў такім асноватворным функцыям Бібліятэкі, як вычарпальны збор і захаванне нацыянальных дакументаў, стварэнне нацыянальнай бібліяграфіі, папаўненне фонду лепшымі замежнымі выданнямі.

Сёння Бібліятэка як захавальніца нацыянальнай памяці беларускага народа выконвае функцыю транслятара дасягненняў сусветнай цывілізацыі. Яе фонды на тры чвэрці скла-

І. Б. Сіманюскі

даюцца з літаратуры на розных мовах свету. На ўсіх этапах свайго развіцця НББ імкнулася выкарыстоўваць кожную магчымасць для набыцця найбольш каштоўных дакументаў.

90-я гг. мінулага стагоддзя сталі для Бібліятэкі часам кардынальных змен. Ва ўмовах разбурэння адладжанай на працягу дзесяцігоддзяў сістэмы цэнтралізаванага камплектавання НББ шукала альтэрнатыўныя крыніцы папаўнення сваіх фондаў, змагла належным чынам пераадолець усе негатыўныя наступствы разбуральнага працэсу і перайсці да паступальнага развіцця, захоўваючы і рэалізуючы сваю функцыю галоўнага універсальнага банка краіны.

Гэты перыяд адзначаны якаснымі пераўтварэннямі ў дзейнасці Бібліятэкі. На шляху звалюцыі ва ўмовах новай эканамічнай сітуацыі яна ажыццяўляла стратэгію пераходу ад традыцыйнай бібліятэчнай установы да дынамічнага цэнтра інфармацыі. У эпоху глабальных тэхналагічных пераўтварэнняў, што ахапілі і нашу краіну, з улікам перспектывы электроннай будучыні, былі прааналізаваны мэты, вызначаны прыярытэты, галоўны з якіх — франтальнае ўкараненне сучасных тэхналогій. Нацыянальная бібліятэка стала першай у рэспубліцы, хто распрацаваў канцэпцыю ўласнай камп'ютэрызацыі і ў поўным тэхналагічным комплексе яе ўкараніў. Аўтаматызаваная інфармацыйна-бібліятэчная сістэма НББ, створаная па модульнаму прынцыпу, была рэалізавана ў сеткавым рэжыме і ўжо ў 1998 г. стала забяспечваць функцыянаванне асноўных тэхналагічных працэсаў. Аўтаматызаваны рэжым у сваю чаргу выклікаў шэраг рэарганізацыйных падзей у жыцці Бібліятэкі: змянілася яе функцыянальная структура, пашырылася наменклатура спецыялістаў, пачаў развівацца тэхналагічны менеджмент.

Адной са стратэгічных задач было захаванне міжбібліятэчнага абанемента. Нягледзячы на складанасці і праблемы, сістэма МБА, што ўключае ўсе бібліятэкі і органы інфармацыі рэспублікі, не толькі захавана, але і працягвае сваю дзейнасць. Апрабіравана тэхналогія электроннай дастаўкі дакументаў, адладжваюцца механізмы інтэграцыі з нацыянальнымі бібліятэкамі краін СНД і Балтыі.

Рубеж стагоддзяў НББ перасягнула, набыўшы магутны інфармацыйны рэсурс, даступны для карыстальнікаў праз тэлекамунікацыі. У цэлым яе інфармацыйны патэнцыял налічвае 8 млн. адзінак захоўвання на розных носьбітах інфармацыі. Гэта галоўны стрыжань кагнітыўнай прасторы нашай краіны, галоўная частка інфармацыйнай інфраструктуры, адкрытай для карыстання ўсяму насельніцтву.

Уступіўшы ў эру інфармацыйнага грамадства, Бібліятэка стала актыўна развівацца адпаведна яго патрабаванням і засталася вернай стратэгічным мэтам — збору, захаванню і забеспячэнню шырокага доступу да інфармацыйнага нацыянальнага рэсурсу.

НББ не толькі ініцыіруе і рэалізуе шэраг нацыянальных праграмных дакументаў, але і на аснове свайго унікальнага шматгаліновага фонду з 1993 г. стварае ўласныя электронныя рэсурсы: электронны каталог на ўсе віды дакументаў, праблема-арыентаваная, фактаграфічныя, графічныя і лінгвістычныя базы даных (БД), пераводзіць у лічбавую форму фонд нацыянальных грамзапісаў, дакументальную спадчыну («Памяць Беларусі»). Рэпертуар БД дастаткова разнастайны: гісторыя, культура і мастацтва Беларусі, грамадскія навукі («Чарнобыль», «Беларусь у падзеях і асобах», «Рэдкая кніга Беларусі» і інш.).

Адзін з прыярытэтных напрамкаў стварэння электронных рэсурсаў — рэтраспектыўная канверсія карткавых каталогаў у машыначытальную форму. Стратэгічная задача НББ — паўнацэннае адлюстраванне сукупных фондаў бібліятэк рэспублікі ў зводным электронным каталогу і яго адміністраванне. Карпаратыўным прадуктам пры гэтым выступае бібліяграфічнае апісанне, прадстаўленае ў нацыянальным фармаце «BELMARC» па ўсіх відах дакументаў з улікам новай версіі нацыянальнага фармату аўтарытэтных запісаў. Па-

куль яшчэ аб'ём зводнага электроннага каталога невялікі і складае каля 200 тыс. бібліяграфічных запісаў.

Сёння мы падышлі да неабходнасці стварэння на базе Нацыянальнай бібліятэкі цэнтра карпаратыўнай каталагізацыі. Асноўнымі ўдзельнікамі гэтага праекта стануць Нацыянальная кніжная палата Беларусі і НББ. Фактарам, які стрымлівае аператыўнае стварэнне бібліяграфічных запісаў на нацыянальны дакумент, з'яўляецца ведамасная раз'яднанасць галоўных бібліяграфічных інстытутаў, што, безумоўна, прыводзіць да нерацыянальнага выкарыстання рэсурсаў на дзяржаўным узроўні. Першыя крокі ў напрамку да інтэграцыі ўжо зроблены. Паслядоўная рэалізацыя адпаведных планаў дазволіць прадставіць нацыянальную бібліяграфію Беларусі ў сусветную інфармацыйную прастору.

Мадэрнізацыя дзейнасці Бібліятэкі заканамерна ставіць новыя патрабаванні арганізацыйнага і змястоўнага характару. НББ на працягу ўсёй сваёй гісторыі выконвала функцыі вядучай установы па прыкладных даследаваннях у галіне бібліятэчнага ўстава, бібліяграфічнага ўстава і кнігазнаўства, кардынацыйнага цэнтра для бібліятэк усіх сістэм і ведамстваў. Першыя справаздачы аб выніках яе навуковай дзейнасці датуюцца 1924 г. Ужо ў той час найбольш значнымі аб'ектамі вывучэння з'яўляліся чытачы і фонды. У наступныя гады навуковую работу праводзілі ўжо ўсе вядучыя падраздзяленні Бібліятэкі. Новы імпульс навуковай дзейнасці Бібліятэкі надало стварэнне ў 1974 г. навукова-даследчага аддзела, пры якім пазней была арганізавана сацыялагічная служба. З гэтага моманту пачала выразна акрэслівацца тэндэнцыя да комплекснага выканання навуковай работы на аснове ўнутранай узаемадзейнасці навуковых і бібліятэчных аддзелаў НББ, да сумеснай работы з бібліятэкамі ўсіх сістэм і ведамстваў, з Дзяржкамітэтам па навуцы, Нацыянальнай Акадэміяй навук Беларусі. Найбольш значнымі і машабнымі з'явіліся даследаванні «Чытач навуковых бібліятэк г.Мінска і шляхі ўдасканалвання яго абслугоўвання» (1994 г.), у якім прынялі ўдзел практычна ўсе буйнейшыя навуковыя бібліятэкі г.Мінска, супрацоўнікі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта і Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры; «Структура і дынаміка дзіцячага чытання» (1998 г.), якое таксама мела рэспубліканскі ўзровень і насіла міжведамасны характар і інш.

Вынікі навукова-даследчай работы і рэкамендацыі з'яўляюцца асновай для распрацоўкі заканадаўчых і нарматыўна-рэгламентуючых дакументаў, праграм і праектаў, што вызначаюць развіццё галіны. Навуковы статус Бібліятэкі замацаваны Законам «Аб бібліятэчнай справе ў Рэспубліцы Беларусь» і адпаведна адлюстраваны ў яе Статуце. Сённяшнія даследчыцкія праекты адрозніваюцца шматаспектнасцю, аб'екты даследавання знаходзяцца ў розных плоскасцях бібліятэчнай практыкі. Камунікатыўны фармат, нацыянальныя аўтарытэтычныя файлы, нацыянальная статыстыка, месца і роля публічнай бібліятэкі ў сацыякультурным асяроддзі рэгіёна, асобныя кніжныя помнікі, калекцыі, праграма «Памяць Беларусі», бібліяграфічнае забеспячэнне беларусказнаўства і краязнаўства — гэта далёка не поўны пералік праблем, на якіх сфакусіравана ўвага даследчыцкіх калектываў.

Навуковая работа Бібліятэкі характарызуецца наступнымі параметрамі: штогод выпускаецца каля 30-ці навуковых, бібліяграфічных і метадычных матэрыялаў аб'ёмам больш за 400 улікова-выдавецкіх аркушаў, агульным тыражом больш за 5000 экз., павялічваецца колькасць навуковых публікацый супрацоўнікаў НББ як у айчынным, так і ў замежным друку, пашыраецца геаграфія ўдзелу ў міжнародных навуковых сімпозіумах, канферэнцыях, семінарах.

Шматгранная дзейнасць НББ сведчыць аб тым, што яна з'яўляецца важным сацыякультурным інстытутам грамадскага развіцця, удасканалення духоўнай культуры беларусаў, уплывовым фактарам у прагрэсіўным развіцці беларускай дзяржавы. Пацверджанне таму — міжнароднае супра-

га супрацоўніцтва з краінамі бліжняга і дальняга замежжа. Многія ініцыятывы Нацыянальнай бібліятэкі з'яўляюцца прывабнымі для іншых краін: Расіі, Украіны, Польшчы, Германіі, і гэты дыялог кніжных культур вядзе да перспектывных напрамкаў супрацоўніцтва і ўзаемаразумення. У пэўнай ступені гэта — пасільны ўклад Бібліятэкі ў міжнародную дзяржаўную палітыку, працэс культурнага абмену ў еўрапейскім грамадстве.

Шмат увагі ўдзяляецца ўдасканаленню прамых двухбаковых кантактаў з бібліятэкамі, універсітэтамі, інфармацыйнымі цэнтрамі замежных краін. Дзейнасць прыцягвае ўвагу прадстаўнікоў розных аб'яднанняў, арганізацый, усіх, хто выбраў для сябе шлях служэння ідэалам светлай духоўнасці і гуманізму. Спецыялісты бібліятэкі ўдзельнічаюць у рабоце міжнародных прафесійных арганізацый: ІФЛА, Еўрапейскай камісіі па публічных бібліятэках пры Савеце Еўропы (PUBLICA), Польска-беларускай камісіі па захаванню дакументальнай спадчыны, Рабочай групы бібліятэкараў і дакументазнаўцаў краін Усходняй, Цэнтральна-Усходняй і Паўночна-Усходняй Еўропы (ABDOS) і інш. Нацыянальная бібліятэка Беларусі — адна з заснавальнікаў Бібліятэчнай Асамблеі Еўразіі. Бібліятэка з'яўляецца дэпазітарыем матэрыялаў ААН, Савета Еўропы, АБСЕ, ЮНЕСКА. Распачатая ЮНЕСКА ў 1993 г., праграма «Памяць свету» з'явілася штуршком да стварэння нацыянальнай праграмы па захаванасці дакументальных помнікаў «Памяць Беларусі». На высокім дзяржаўным узроўні праходзіў у 1998 г. візіт у Бібліятэку Генеральнага дырэктара ЮНЕСКА Федэрыка Маёра і прэзентацыя яго кнігі «Быць чалавекам». У партнёрстве з пасольствамі, культурнымі цэнтрамі, нацыянальнымі бібліятэкамі замежных краін НББ праводзіць шырокамаштабныя акцыі: прэзентацыі, кніжныя выстаўкі, літаратурныя вечары. Вынікам многіх сумесных мерапрыемстваў часта становяцца дабрачынныя акцыі, дзякуючы якім фонды Бібліятэкі папаўняюцца новымі выданнямі і калекцыямі. Актыўны ўдзел у гэтым працэсе прымаюць пасольства Рэспублікі Польшча і Польскі інстытут у Мінску. Гісторыя і культура нашых краін цесна пераплецены, таму вялікі попыт і на падараваныя польскім бокам толькі за апошнія гады калекцыі карт, нот, а таксама унікальны збор, перададзены ў фонд Бібліятэкі пасля закрыцця выстаўкі «Калекцыі Ежы Гедройца» таварыствам папярэцельства фонду Літаратурнага інстытута ў Парыжы. У час візіту дэлегацыі Рэспублікі Паўночная Асеція — Аланія на чале з Прэзідэнтам Я. Джасоховым у 2001 г. адбылася таксама перадача ў дар Бібліятэцы кніжнай калекцыі, у складзе якой быў 19-томны збор твораў А.С.Пушкіна з прадмовай да яго А. Джасохова.

Нацыянальная бібліятэка Беларусі як буйнейшы культурны цэнтр краіны таксама арганізуе свае выставачныя мерапрыемствы ў рамках агульнанацыянальных акцый, адзначаемых сусветнай грамадскасцю. Такімі сталі выставачная праграма, падрыхтаваная бібліятэкай да 2000-годдзя хрысціянства на Русі, цыкл мерапрыемстваў, прысвечаных святкаванню славянскім светам 200-годдзя з дня нараджэння А.С.Пушкіна. Значным па маштабах з'яўляецца святкаванне 120-годдзя класікаў беларускай літаратуры Янкі Купалы і Якуба Коласа. НББ беражліва захоўвае іх першыя прыжыццёвыя творы, усе наступныя публікацыі, выдадзеныя ў краіне і за мяжой, іх пераклады.

Пераход НББ у новае стагоддзе адзначаны бліскавай перспектывай узвядзення новага будынка. Яшчэ ў 1980-я гг. адным з асноўных фактараў, што стрымліваў развіццё Бібліятэкі, быў востры недахоп плошчаў. У канцы 1990-х гг. гэта сітуацыя ўскладнілася вялікай запатрабаванасцю Бібліятэкі ў адукацыйных і навуковых мэтах. Ідэя будаўніцтва новай Нацыянальнай бібліятэкі была падтрымана ў 2001 г. Прэзідэнтам Рэспублікі Беларусь А.Р.Лукашэнкам. 7 сакавіка 2002 г. ім быў падпісаны Указ «Аб будаўніцтве будынка дзяржаўнай установы «Нацыянальная біблія-

тэка Беларусі», якое аб'яўлена «важнейшай дзяржаўнай і агульнанароднай будоўляй».

Архітэктурны праект Бібліятэкі (архітэктары В.Крамарэнка, М.Вінаградаў) прадугледжвае рэалізацыю сучасных дасягненняў у галіне будаўніцтва падобных аб'ектаў. Асноўнымі параметрамі, што вызначаюць маштаб будучай галоўнай бібліятэкі краіны, з'яўляюцца: 14 млн. адзінак захоўвання, 2000 чытацкіх месцаў, канферэнц-зала на 500 месцаў, больш за 1000 супрацоўнікаў. Прадугледжваюцца аўтаматызацыя і камп'ютэрызацыя тэхналагічных працэсаў, інжынерных сістэм і абсталявання, цэнтралізаванае пылавыдаленне, пажарна-ахоўная сігналізацыя і аўтаматычнае пажаратушэнне. У чытальных залах, кнігасховішчах, асобных службовых памяшканнях плануецца ўстаноўка сістэмы кандыцыяніравання паветра з рэцыркуляцыяй. Чытацкія месцы будуць абсталяваны тэхнічнымі сродкамі для выкарыстання дакументаў на розных носбітах. Створацца камфортныя ўмовы для працы розных груп карыстальнікаў, у тым ліку людзей з абмежаванымі фізічнымі магчымасцямі. Мадэрнізаваная аўтаматызаваная інфармацыйная бібліятэчная сістэма будзе шматаспектнай адкрытай сістэмай, якая прадугледжвае модульную пабудову, магчымасць агрэгатавага нарошчвання комплексу тэхнічных сродкаў, пашырэння складу комплексу функцый і задач, што забяспечыць не толькі поўную аўтаматызацыю ўнутрыбібліятэчных працэсаў, але і ўзаемадзеянне з бібліятэкамі, выдавецтвамі і кніжным гандлем як у самой краіне, так і за яе межамі. Адным словам, новы будынак за сваім фасадам будзе хаваць сучасную тэхналагічную і арганізацыйную інфраструктуру, якая дазволіць Бібліятэцы ў поўнай меры рэалізаваць сваю місію ў якасці сімвала нацыі і дзяржавы.

Summary

The National Library of Belarus, founded in 1922, already 80 years performs a mission of collecting and preservation of Belarusian culture heritage ensuring its availability to future generations, fulfils functions of a institution of national bibliography and of the main researching and coordinating center in librarianship, bibliography and bibliology of Belarus, simultaneously serving the interests of general public.

At present the universal stock of the National Library totals about 8 mln units in more than 50 languages. The present collection of the national document and Belarusica includes more than 500 thousands units in various languages irrespective of the place and time of publication. The Library is the depositary for the United Nations and UNESCO materials and the republican universal depositary. Radically new era of its evolution began since implementing computerization and developing updated information technologies in 1993. The top priorities of present library's activities are retroconversion program and national union catalog.

Guarding the best traditions of the past, the Library conducts an active policy of integration in the world information space, growing into a quite informational center with large access to world resources. The passage into the XXI century is marked also by a historical state decision of construction of the new modern architectural complex for the National library of Belarus. So, being keeper of the Belarusian people's national memory, fulfilling function of a translator of world civilization achievements, the NLB merits to be considered as a real symbol of Belarusian nation and state.